

ION PODOSU s-a născut la 7 07 1953 în comuna Movila Banului, județul Buzău. A absolvit, în 1978, Facultatea de Filologie (secția română-spaniolă) a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și, din același an, este profesor de limba și literatura română la Liceul pentru Deficienți de Vedere din aceeași localitate.

Pe lângă activitatea didactică, desfășoară o bogată și variată activitate culturală în cadrul Asociației Nevăzătorilor din România, al cărui vicepreședinte este din 2005, iar din 2007 a devenit membru în comisia de cultură și educație a Uniunii Europene a Nevăzătorilor.

A debutat cu poezie și critică literară în revista „Echinox” (1977), participând și la ședințele cenaclului de pe lângă această revistă. A participat, de asemenea, la Cenaclul „Octavian Goga” de pe lângă Casa Corpului Didactic din Cluj Napoca. A publicat, în continuare, în revistele: „Familia”, „Vatra”, „Tribuna”, „Cetatea Culturală”, „Litera Noastră”.

În volum, a debutat cu poezie, publicând în 1997 placheta intitulată *Poduri peste ceață*, Editura Leka-Brâncuși. I-au apărut, de asemenea, grupaje de poeme în mai multe antologii: *Constelația Homer* (1997), *Pași prin iarba ninsă* (2000), *Ochiul de litere* (2002), *Pulberea stelară* (2002), *Antologia poezilor echinoxiști* (2003).

Face și publicistică, majoritatea articolelor, recenziilor, interviurilor și eseurilor apărându-i în Revista Asociației Nevăzătorilor din România, „Litera Noastră” și este realizator al unei emisiuni pentru nevăzători la Radio Cluj-Napoca.

Ion Podosu

Universul prozei lui

VASILE VOICULESCU

Editura LIMES
Cluj-Napoca, 2007

CUPRINS

I. VOCAȚIA POVEȘTIRII LA VASILE VOICULESCU.....	5
II. COORDONATE ȘI ELEMENTE ALE UNIVERSULUI POVEȘTIRILOR.....	11
1. Caracterizare generală.....	11
2. Spațiul și timpul.....	15
III. POSTAZELE ȘI IDENTITATEA FIINȚEI UMANE.....	35
IV. <i>ZAHAI ORBUL</i> – ROMANUL UNUI MARGINAL.....	51
1. Drumuri și popasuri.....	51
2. Avaturlile infernului de sare.....	70
3. Lumină neluminată.....	80
V. DIN ORIZONTUL DE AȘTEPTARE, LA ORIZONTUL DE RECEPTARE.....	91
Bibliografie.....	95

© Editura LIMES, 2007

Str. Snagov, 3/19

400420 Cluj-Napoca

Tel./fax: 0264/544109; 0723/194022

Email: edituralimes@yahoo.com

www.edituralimes.ro

ISBN: 978-973-726-302-5

NOTĂ: Citatele din opera prozatorului sunt reproduse după: V. Voiculescu, *Povestiri*, vol. I și II, Editura Cartea Românească.

I. VOCAȚIA POVESTIRII LA VASILE VOICULESCU

Ultima perioadă a activității literare a lui Vasile Voiculescu, deși desfășurată în condiții extrem de dificile și de neprielnice, se constituie ca partea cea mai fecundă și cea mai rezistentă a creației sale, spiritul creator al scriitorului manifestându-se plenar și efervescent în poezie, proză și dramaturgie, repurtând izbânzi incontestabile. În 1966, la fosta Editură pentru Literatură, apărea prima ediție, în două volume, din proza lui Vasile Voiculescu, intitulate *Capul de zimbbru* și *Ultimul Berevoi*, cu subtitlul *Povestiri* și având ca prefațator pe Vladimir Streianu, urmată de altele două din 1972 și 1982, aceasta din urmă fiind călăuza cercetării noastre. Menționăm că această ultimă ediție cuprinde și micul roman *Zahei orbul*.

În ciuda faptului că nu posedăm prea multe date istorico-literare referitoare la laboratorul de creație al scriitorului, atât din scriitura cât și din datarea majorității prozelor reiese evident o febrilitate, o frenezie

creatoare datorată probabil, pe de o parte, conjuncturii epocii – povestirile incluse în această ediție sunt scrise între 1946-1948 –, iar, pe de alta, unei porniri interioare de nestăvilit, unei vocații de povestitor pe care Voiculescu și-o descoperă acum, în „tinerețea de crepuscul” a vieții, cum atât de plastic caracterizează această perioadă Al. George¹. Această adevărată descătușare de energii creatoare a constituit o reală surpriză, nu numai pentru critica și istoria literară, ci chiar pentru scriitorul însuși care, stăpânit de „duhul povestirii”, după cum afirmă Nicolae Balotă, a scris unele dintre povestiri dintr-o suflare, dintr-un condei, în special piese de rezistență cum sunt: *Pescarul Amin*, *Sezon mort* și *Ultimul Berevoi*².

Comentatorii prozei voiculesciene au acreditat două idei esențiale ce trebuie să se regăsească în oricare dintre preliminariile la investigarea și analiza acesteia. În primul rând, activitatea literară anterioară, predominant poetică, nu anticipa potențialul prodigios și viguros al prozatorului. În al doilea rând, elementul suveran al acestei proze este, indubitabil, harul de povestitor al lui Voiculescu care absoarbe în retortele sale

¹ Al. George – „Vasile Voiculescu și povestirile sale” în *Semne și repere*, Editura Cartea Românească, București, 1971.

² Nicolae Balotă – „Vasile Voiculescu sau duhul povestirii”, în *De la Ion la Ioanide*, Editura Eminescu, 1974.

creatoare un material extrem de bogat și divers, ceea ce face din autorul povestirilor, după aprecierile lui Al. George, un povestitor de mare clasă, cu o disponibilitate inventivă, variată și naturală, cu un simț cert al desfășurării acțiunii prin episoade logic prezentate, culminând cel mai adesea cu o întorsătură dramatică sau numai surprinzătoare³.

Registrul tematic al lui V. Voiculescu cunoaște un deosebit ambitus, de la fabulos și fantastic până la anecdotică a faptului divers, reflectată în cele mai neașteptate forme și modalități narrative, atestând și în acest fel seducția pe care o exercită povestirea în sine asupra naratorului. Această diversitate tematică, dar și tehnică, a modalităților constructive vine să satisfacă, după cum sugerează N. Balotă, „dorința vorace” a unui „ingenium al povestirii”, omniprezent și acaparator în proza voiculesciană⁴. El nu este bântuit, în mod întâmplător și anarhic, de „duhul povestirii”, căci personalitatea sa artistică intervine, într-o mai mare sau mică măsură deliberat, în refacerea unor structuri inițiale ale povestirii. Așa se face că, într-o bună parte din scrierile sale, Voiculescu narează fapte și întâmplări neobișnuite, frizând uneori senzaționalul, căruia încearcă să-i confere valențe noi, înfățișează eroi aflați în

³ Al. George – op.cit.

⁴ Nicolae Balotă – op.cit.

situații limită, în acest context abolind, nu de puține ori, granițele dintre natural și supranatural. Concomitent, e/aderă la această „mistică a întâmplării insolite”, ca o caracteristică funciară a povestirii, și încearcă să adopte „mentalitatea originară a povestitorului popular care nu trișează cu substanța narațiunii sale, nu se detașează de enigma ei, ci îi susține evidența chiar pe actul comunicării din care se face un ritual”⁵. Parcurgerea drumului spre originile povestirii nu se realizează numai în conținut, prin preluarea unor teme preexistente, ci și în formă, autorului impunându-i-se respectarea anumitor norme și reguli ale ceremonialului: crearea unei atmosfere propice actului narării, de liniște și siguranță, prin prezentarea unor elemente menite să suscite interesul ascultătorilor și în același timp să le mențină vie și încordată atenția, o situație relativă în timp și în spațiu a celor relatate și asigurarea unui fundal de discreție, de reticență, de rafinament estetic atât în spunerea cât și în receptarea celor povestite.

Propensiunea spre mitologic, spre sondarea straturilor arhaice ale folclorului și literaturii impune, în cazul lui Vasile Voiculescu, o distincție între „mitolog, făuritorul de mituri”, și cel ce preia și

⁵ M. Ungheanu – „Vasile Voiculescu și traseele prozei fantastice”, în *Pădurea de simboluri*, Editura Cartea Românească, 1973

valorifică miturile, adică „mitograful”, distincție relevantă și argumentată persuasiv de N. Balotă⁶. Așadar, scriitorul român este un mitograf, în sensul antic al cuvântului „un om care scrie povestiri fabuloase”, dar nu orice ficțiune intră în această categorie, ci numai acelea care prezintă un caracter paradigmatic și se conformează „unui model sau unor modele tradiționale”⁷. Privit din această perspectivă, putem afirma că Voiculescu este un creator de neomituri. Apelul la mitologie sau religie, prin intermediul literaturii, constituie și pentru el o modalitate prin care omul își redefineste atitudinea globală, esențială față de lumea și timpul în care trăiește, conferind astfel un sens actului său creator. De altfel, după cum se va vedea, nu puțini dintre eroii reprezentativi din epica voiculesciană sunt confrunțați cu impactul dintre o lume veche, străveche, pe cale de dispariție, și lumea nouă, a cuceririlor științifico-tehnice.

Fiind un mitograf, în accepția pe care am dat-o mai sus, care prospectează domeniul mitologicului, Voiculescu ne prezintă mitul fie sub o formă desacralizată fie sub una profană, golit de substanța primară, originară. De aceea, unele fapte și întâmplări ori fenomene insolite, greu explicabile, atmosfera fabuloasă, sunt supuse de autor, în unele cazuri, unui

⁶ N. Balotă – op.cit.

⁷ Idem

proces demistificator, prin inserarea unor ipoteze sau teze științifice cu vădita intenție de a se da o explicație rațională, fapt ce determină tenta didacticistă a unor povestiri. Din aceeași perspectivă, a mitografului, el e conștient că istorisirile sale s-au îndepărtat mult de modelele exemplare, inițiale, în care erau cuprinse adevărurile sacre primordiale, iar, prin degradarea treptată a mitului, narațiunile sale riscă să alunece în fantastic, ceea ce necesită găsirea unui alt temei al adevărurilor, o altă bază de veridicitate, îndreptându-i căutările spre istorie și psihologie ori spre realitatea imediată, spre cotidian.

În pofida acestei prezențe oarecum distorsionate a mitului în proza voiculesciană, considerăm că el reușește să mențină și să transmită câteva din semnificațiile fundamentale: mitul ca izvor pentru modelele arhetipale și de psihologie abisală – *Pescarul Amin*, *Sezon mort*, *În mijlocul lupilor* – și mitul ca model de artă și de viață – *Căprioara din vis*, *Sakuntala*, *Ciorba de bolovani*, *Ultimul Berevoi*.

II. COORDONATE ȘI ELEMENTE ALE UNIVERSULUI POVESTIRILOR

1. Caracterizare generală

Universul povestirilor lui Vasile Voiculescu își proiectează coordonatele și își definește elementele componente tot prin prisma acelei insașiabile poște de a povesti, calificate de N. Balotă ca, „o adevărată bulimie narativă”⁸. Diversitatea surselor de inspirație, dar și utilizarea unui larg evantai de forme narrative dau, la prima vedere, impresia unui microcosm oarecum fragmentat și foarte eteroclit, această din urmă caracteristică fiind totuși reală. Lumea însăși, în infinita-i varietate de aspecte și manifestări, se prezintă ca atare, iar prozatorul, în opera sa, tocmai această lume vrea s-o surprindă și s-o înțeleagă pe cât îi este posibil. În tentativa de

⁸ Ibidem